

KAUPPAOPPILAIDEN SUOMALAINEN JA ESPANJALAINEN HUMALA

TAUSTA JA KYSYMYKSENASETTELU

Tämän artikkelin tarkoituksena on verrata keskenään suomalaista ja espanjalaista tapaa jäsentää humalaa ja kertoa siitä. Artikkelin perustuu laajempaan tutkimukseen, jossa on verrattu nuorten aikuisten juomakulttuuria Suomessa ja Espanjassa (Pyörälä 1991).¹ Tutkimuksen kysymyksenasettelu pohjautui George Marcusin ja Dick Cushmanin esittämään ajatukseen vertailevasta vastakohtasta (Marcus & Cushman 1982). Tarkasteltaessa omaa ja vierasta kulttuuria rinnakkain ne kummatkin asettuvat uuteen ja yllättävään valoon. Tutkimuksessa vertailun kohteena olivat moderni suomalainen ja espanjalainen juomakulttuuri. Vertailun avulla toivottiin saatavan sekä tietoa vieraasta espanjalaisesta juomakulttuurista että pystyttävän uudella tavalla hahmottamaan omaa suomalaista juomakulttuuria ja asettamaan sen selviöitä kyseenalaisiksi.

Tutkimuksen taustalla oli suomalaisen juomakulttuuriin keskittynyt tutkimus. Klaus Mäkelä ja Matti Virtanen tutkivat suomalaisten kauppaoppilaiden keskuudessa kerätyn laadullisen aineiston avulla modernia suomalaista juomista ja humalaa (Mäkelä & Virtanen 1987). Vertailukohtana he käyttivät eri kulttuurituotteissa, kuten kirjallisuudessa (Viikari 1980; Paakkanen 1983) ja elokuvissa (Falk & Sulkunen 1980), esiintynyttä kuvaa suomalaisesta

juomisesta ja humalasta. Suomea koskevan tutkimuksen tulosten alkaessa hahmottua suomalaiselle aineistolle päätettiin kerätä vertailuaineisto maasta, jonka juomakulttuuri selvästi poikkeaisi suomalaisesta juomakulttuurista. Vertailukohteeksi valittiin viinimaa Espanja.

Ennen aineiston keruuta oletettiin, että suomalaisten nuorten aikuisten juomakulttuurissa humalalla olisi keskeinen asema, kun taas espanjalaisten nuorten aikuisten juomisessa sillä olisi vähäinen asema. Empiria yllättää usein tutkijan. Humalakokemukset olivat tuttuja sekä suomalaisille että espanjalaisille nuorille aikuisille. Tässä artikkelissa paneudutaan suomalaisten ja espanjalaisten nuorten aikuisten juomakulttuurin piirteistä juuri humalan hahmottamiseen.

SUOMALAISET JA ESPANJALAISET KAUPPAOPPILAAT

Tutkimuksessa ei tutkittu suomalaisia ja espanjalaisia yleensä vaan nimenomaista ryhmää, joka pyrittiin yhteiskunnallisesti paikantamaan. Tutkimuksen mielenkiinnon kohteena oli alun perin moderni suomalainen juomakulttuuri. Modernin suomalaisuuden edustajien oletettiin olevan kaupungeissa asuvia nuoria aikuisia, joilla on vähintään keskiasteen koulutus ja jotka sijoittuvat työelämässä työhierarkian keskivaiheille, siistiin tietotyöhön. Tällaisia piirteitä oletettiin olevan kauppaoppilailla, jotka muodostavat yhtenäisen, suhteellisen samanikäisen ja jokseenkin samankaltaisessa elämäntilanteessa olevan ryhmän.

¹ Tutkimuksen on rahoittanut Alkoholitutkimussäätiö.

Modernia suomalaista juomakulttuuria koskevassa tutkimuksessa kohderyhmäksi valittiin Tampereen ja Lappeenrannan, kahden pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevan keskisuuren kaupungin, kauppaoppilaat. Heidän keskuudessaan tehtiin vuonna 1985 laadulliset haastattelut (14 haastattelua Tampereella ja 10 Lappeenrannassa), joiden analyysin pohjalta Klaus Mäkelä ja Matti Virtanen laativat tutkimusraportin Kauppaoppilaiden suomalainen humala (Mäkelä & Virtanen 1987).

Modernia espanjalaista juomakulttuuria edustamaan valittiin espanjalaiset kauppaoppilaat, joiden yhteiskunnallisen paikan katsottiin olevan vertailukelpoinen suomalaisten kauppaoppilaiden kanssa. Espanjassa haastattelut (17 haastattelua) tehtiin vuonna 1986 pääkaupunkiseudun ulkopuolella sijaitsevan kaupungin, Oviedon, kauppaoppilaiden keskuudessa. Haastattelujen alussa haastateltavilta kysyttiin Suomessa ja Espanjassa taustatietoja, joiden avulla tarkastettiin, että tutkimuksen kohderyhmän yhteiskunnallinen paikantaminen osui oikeaan.

Haastateltavista valtaosa oli Suomessa iältään 20–23-vuotiaita. Espanjassa haastateltavien ikäjakauma oli 20–25 vuotta. Mies- ja naishaastateltavia oli Suomessa yhtä monta. Espanjassa naispuolisia haastateltavia oli yksi enemmän kuin miespuolisia. Elämäntilanteeltaan suomalaiset ja espanjalaiset haastateltavat olivat jokseenkin samankaltaisia. Kukaan haastateltavista ei ollut vielä naimisissa, mutta suomalaiset olivat jonkin verran vakiintuneempia kuin espanjalaiset. Suomalaisista 21 prosenttia eli avoliitossa ja 55 prosenttia seurusteli vakituisesti. Espanjalaisista vajaa puolet (47 %) seurusteli vakituisesti. Kukaan heistä ei kuitenkaan asunut avoliitossa. Avoliitto on espanjalaisessa kulttuurissa edelleen hyvin harvinainen ilmiö. Suurin osa suomalaisista (58 %) ja espanjalaisista (76 %) asui edelleen vanhempiansa kotona.

Haastattelujen taustatiedoksi kysyttiin myös haastateltavien alkoholinkäyttöihyettä. Suomalaiset käyttivät alkoholia huomattavasti harvemmin kuin espanjalaiset. Yli kolme neljäsosaa suomalaisista ilmoitti juovansa enintään

muutaman kerran kuukaudessa, kun taas espanjalaisista haastateltavista kolme neljäsosaa ilmoitti juovansa vähintään pari kertaa viikossa.

TUTKIMUKSEN AINEISTO JA SEN KÄSITTELY

Tutkimuksen aineisto koostuu 24 suomalaisesta ja 17 espanjalaisesta laadullisesta haastattelusta. Suomessa ja Espanjassa tehdyissä haastatteluissa esitettiin seuraavat kysymykset:

1. Millainen on onnistunut juomistilanne?
2. Millainen on epäonnistunut juomistilanne?
3. Millainen oli elämäsi paras humala?
4. Mitä juomia käytetään seuraavissa tilanteissa?
 - Häät
 - Vieraisilla käynti
 - Itsenäisyyspäivän (Suomi)/kansallispäivän (Espanja) vastaanotto
 - 50-vuotispäivälliset
 - Äitienpäivämitalien (Suomi)/suurperheen äitien mitalien (Espanja) jakotilaisuus
 - Jouluaatto
 - Uudenvuoden aatto
 - Hautajaiset

Tampereella haastattelut teki Kauko Tuovinen, Lappeenrannassa Marjatta Jaatinen ja Oviedossa Espanjassa Eeva Pyörälä. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Ne nauhoitettiin kokonaisuudessaan. Haastattelut on tätä tutkimusta varten litteroitu sanatarkasti. Tutkimusaineisto poikkeaa täten samoihin suomalaisiin haastatteluihin perustuvan tutkimuksen tutkimusaineistosta (Mäkelä & Virtanen 1987) sikäli, että tuossa tutkimuksessa aineistona käytettiin haastattelijoiden haastatteluista kirjoittamia 3–5 liuskan pituisia raportteja. Tässä tutkimuksessa tutkimusaineistona on käytetty sanatarkasti purettuja haastatteluja.

Aineiston käsittelyn ja analyysin peruslähtökohtana oli pyrkimys soveltaa menetelmiä, joiden avulla voitiin hahmottaa läpi tutkimusaineiston esiintyviä kulttuurisia jäsennyksiä. Aineisto analysoitiin käyttämällä kahta lähestymistapaa, sanastoanalyysia ja juomistarina-analyysia; näiden avulla annettiin kaksi toisistaan täydentävää näkökulmaa aineistoon. Sanastoanalyysi tarjosi luokittelevan näkökulman aineistoon ja tarina-analyysi puolestaan tulkitsevan näkökulman aineistoon.

Sanastoanalyysissa aineistoa käsiteltiin puhe-massana, jossa tarkastelun kohteena oli haastateltavien puhe. Tarkasteluyksikkönä käytettiin juomista, humalaa ja alkoholijuomia koskevia ilmauksia. Sanastoanalyysin avulla hahmotettiin juomista, humalaa ja alkoholijuomia koskevia luokittelujärjestelmiä haastateltavien puheessa. Tarina-analyysissa tarkasteltiin aineistossa esiintyviä juomistarinoita. Juomistarinat syntyivät haastattelussa lähinnä vastauksena kysymykseen haastateltavan elämän parhaasta humalasta (kysymys 3). Tarina-analyysin tarkasteluyksikköinä käytettiin tarinan perusta-pahtumia ja kertomusmaailman elementtejä. Tarina-analyysin pohjalta rakennettiin ideaali-tyyppiset suomalaisen ja espanjalaisen juomisen perustarinat.

HUMALASANASTO

Sanastoanalyysia varten aineistosta kerättiin kaikki haastateltavien itsensä käyttämät suora-sanaisesti juomiseen, humalaan ja alkoholijuomiin viittavat ilmaukset. Tässä artikkelissa tarkastellaan ainoastaan humalasanastoa. Humalaa koskevien ilmauksien tarkastelun avulla saatiin kuva humalaan liittyvistä luokituksista suomalaisten ja espanjalaisten puheessa.

Ensin tarkasteltiin humalailmauksien esiintymistiheyttä aineistossa. Humalailmauksia oli suomalaisessa ja espanjalaisessa aineistossa yhtä harvassa. Lähes kaikissa suomalaisissa ja espanjalaisissa haastatteluissa kuitenkin oli humalailmauksia. Suomalaisista haastatteluista vain yhdessä ei käytetty yhtään humalailmaus-

ta. Espanjalaisista tällaisia haastatteluja oli kaksi. Sekä Suomessa että Espanjassa nämä haastateltavat, jotka eivät käyttäneet yhtään humalailmausta, olivat naisia.

Humalailmauksien esiintymistiheyttä on kiinnostava verrata myös juomis- ja alkoholi-juomailmauksien esiintymistiheyteen aineistossa. Humalailmauksia oli sekä suomalaisessa että espanjalaisessa aineistossa selvästi harvemmin kuin juomis- ja alkoholijuomailmauksia. Erityisen selvä tämä ero oli espanjalaisessa aineistossa. Espanjalaista puhetta juomisesta leimasivat nimittäin varsin usein esiintyvät juomiseen ja alkoholijuomiin viittaavat ilmaukset, kun taas humalailmauksia oli niihin verrattuna hyvin harvassa. Suomalaiset käyttivät juomiseen ja alkoholijuomiin viittaavia ilmauksia selvästi harvemmin kuin espanjalaiset. Humalailmauksia käytettiin kuitenkin vielä harvemmin kuin juomis- ja alkoholijuomailmauksia.

Aineistossa esiintyvät humalailmaukset jaettiin miedompaan humalailmaukseen (Suomessa *humalassa* ja Espanjassa *bebido*), voimakkaampaan humalailmaukseen (Suomessa *kännissä* ja Espanjassa *borracho*) sekä niin sanottuihin muihin humalailmauksiin. Suomalaisten käyttämistä humalailmauksista suurin osa eli 72 prosenttia oli miedompia humalailmauksia eli *humalassa* tai sen johdannaisia, kuten *nousuhumalassa*, *laskuhumalassa* ja *humalapäissään*. Voimakkaampaa humalailmausta *kännissä* tai sen johdannaisia, kuten ilmauksia *perskännissä* ja *sikakännissä*, suomalaiset käyttivät suhteellisen harvoin. Niitä oli vain 7 prosenttia humalailmauksista. Suomalaiset käyttivät kuitenkin selvästi useammin kuin espanjalaiset vakiintuneita humalailmauksia *humalassa* tai *kännissä*.

Viidesosa eli 20 prosenttia suomalaisten käyttämistä humalailmauksista oli niin sanottuja muita humalailmauksia: *tulla päähän*, *ympäri sekasi*, *pienessä*, *huppelissa*, *ympäripäissään*, *taju kankaalla*, *tulla pätkään*, *vetää nakit*, *juovuksissa*, *mennä lettiin*, *olla ilosempi*, *olla ottaneena*, *olla maistanut*, *olla hilpeellä tuulella*, *hilpee tunnelma päällä*, *olla hilpeellä päällä*, *olla hukassa*, *nousta päähän*, *hönössä*,

päihtynyt ja mennä päähän.

Valtaosa eli 61 prosenttia espanjalaisten haastateltavien käyttämistä humalailmauksista oli niin sanottuja muita humalailmauksia eli muita kuin *borracho* (voimakas humalailmaus, jonka vastine suomessa on *kännissä*) tai *bebido* (miedompi humalailmaus, jonka vastine suomessa on *humalassa* tai *juovuksissa*). Humalailmauksista 32 prosenttia oli *borracho*-ilmauksia ja 8 prosenttia *bebido*-ilmauksia. Kiinnostavaa on se, että käyttäessään suoraa humalailmausta espanjalaiset käyttivät voimakasta humalailmausta *borracho* selvästi yleisemmin kuin miedompaa humalailmausta *bebido*. Tämä saattaa kuvata espanjalaisten polaarista kuvaa humalasta. Se on voimakas humala tai kiertoteitse kielikuvalla ilmaistu huppeli tai rajan ylitys.

Espanjalaisten käyttämät muut humalailmaukset olivat seuraavanlaisia: *olla euforinen*, *ei kontrolloida enää yhtään mitään*, *juopumus*, *mennä yli*, *olla juonut paljon*, *juoda yli äyräiden*, *olla hälyttävällä rajalla*, *tulla iloiseksi*, *tulla rasittavaksi*, *olla vähän ja paljon*, *olla iloinen*, *olla vähän*, *tarttua hullun lailla*, *olla kupolia myöten*, *tulla tyytyväiseksi*, *olla vähän tititty*, *olla vireessä*, *olla sympaattinen*, *tulla hupaisaksi*, *tarrata yhteen sellaiseen*, *jäädä toopeksi*, *tarttua sellaiseen paksuun ja olla kipinä*. Tyypillinen espanjalainen verbi, jota käytetään humalailmauksissa on verbi *coger*² ('tarttua'/'ottaa kiinni'), joka jo sellaiseen saattaa puheessa viitata humalaan. Esimerkiksi ilmaus *tarttua yhteen (coger una)* tarkoittaa 'juoda itsensä humalaan'.

Nämä ns. muut humalailmaukset ovat selvästi erilaisia suomalaisten ja espanjalaisten puheessa. Suomalaisten puheessa kiinnittävät huomiota monet humalan nousemiseen ja laskemiseen viittaavat ilmaukset, jollaisia espan-

jalaisten puheessa ei esiinny lainkaan. Suomalaiset siis tekevät puheessaan selkeän eron humalan eri vaiheiden välillä, kun taas espanjalaiset eivät tällaista eroa tee. Espanjalaisten humala on ainoastaan voimakas humala tai miedompi humala. Suomalaiset käyttävät myös ilmauksia, jotka viittaavat päähän, kuten *nous-ta päähän*, *ympäripäissään* ja *mennä lettiin*. Espanjalaiset käyttävät jonkin verran suomalaisia enemmän mietoja kiertoilmauksia, kuten ilmauksia *olla iloinen* tai *olla euforinen*. Espanjalaisten käyttämien humalailmausten joukossa oli myös useita kielteisen sävyisiä ilmauksia, jotka viittaavat juomisen kontrolliin tai sen menettämiseen, kuten *ei kontrolloida enää yhtään mitään*, *mennä yli*, *juoda yli äyräiden* ja *olla hälyttävällä rajalla*.

SUOMALAISEN JA ESPANJALAISEN JUOMISEN PERUSTARINAT

Tarina-analyysia varten aineistosta kerättiin kaikki siinä esiintyvät juomistarinat. Tarinoista rakennettiin tarinakaaviot, joiden avulla käsiteltiin tarinoiden tapahtumarakennetta tarkastelemalla jokaista aineistossa esiintyvää juomistarinaa ensin yksitellen ja sen jälkeen etsimällä tarinoista yhteisiä juomisen juonteita. Tarinoiden tapahtumarakenteen lisäksi tarkasteltiin niiden kertomusmaailmaa. Tarina-analyysin lopuksi suomalaisten ja espanjalaisten juomistarinoiden pohjalta rakennettiin kaksi ideaali-tyyppistä suomalaista ja espanjalaista juomisen perustarinaa. Näissä perustarinoissa yksikään todella aineistossa kerrottu tarina ei esiinny puhtaana, vaan ne on koottu yhdistelemällä tarinoissa esiintyviä juomisen perusjuonteita, jotka ovat tyypillisiä suomalaisille ja espanjalaisille tarinoille. Suomalaisissa ja espanjalaisissa juomisen perustarinoissa kiteytyy kuva suomalaisten ja espanjalaisten nuorten aikuisten juomisen ja humalan maailmasta.

Suomalaisen juomisen ensimmäinen perustarina nimettiin "Miesten kesäretkeksi". Tarinassa miesporukka lähtee autolla liikkeelle pää-

² Espanjassa puhutussa espanjan kielessä verbin *coger* käyttö on yleistä, ja sillä on lukuisia merkityksiä. Espanjan kielen käytön sanakirjassa verbille mainitaan 27 eri merkitystä (Moliner 1983). Monissa latinalaisen Amerikan maissa tätä verbiä ei yleisesti käytetä, koska se on saanut karkean sivumerkituksen.

määränään soveliaan automatkan päässä oleva leirintäalue. Saavuttuaan perille miehet alkavat vähitellen juoda retkievääksi otettuja juomiin. He kiertelivät paikalla, istuskelevat rannalla, käyvät katsomassa jotain läheisen paikkakunnan kesätapahtumaa. Tunnelma on hilpeä. Lopulta he väsähtävät ja menevät teltaan nukkumaan. Aamulla herätessään retkeläisillä on krapula, jonka ankeita tunnelmia yrittään välttää keksimällä jotain tekemistä. Jos retken toinen päivä lähtee mukavasti käyntiin, retkeläiset jäävät paikalle vielä toiseksi tai useammaksi päiväksi. Jos tunnelmat ovat kovin ankeat ja juomat ovat loppuneet, he lähtevät takaisin kaupunkiin.

Suomalaisen juomisen toinen perustarina on nimeltään "Ravintolailta". Tarinassa kertoja on sopinut etukäteen lähtevänsä ystäviensä kanssa ravintolaan iltaa viettämään. Liikkeelle lähdetään ajoissa, viimeistään seitsemän maissa, jotta ravintolaan päästään sisään ja saadaan vielä paikat tanssilattian läheisyydestä. Ilta kuuluu ravintolassa jutustellen, juomia tilaillen ja tanssien. Kun ravintola menee kiinni, on kotiinkuljetus järjestetty. Kotiin palataan noin kahden maissa yöllä. Näissä tarinoissa korostetaan sitä, että on hyvä, jos kaikki menee niin, kuin on suunniteltu. Tarinoita leimaavat siis suunniteltavuus ja hallittavuus. Kertojat haluavat pitää tilanteen kontrollissa, niin että ravintolaan mennessä jo jotakuinkin tiedetään, mitä illan aikana tapahtuu. Ainoa toivottu yllätyksellisyys liittyy siihen, saako ravintolassa tanssia riittämiin.

Espanjalaisen juomisen ensimmäiselle perustarinalle annettiin nimi "Juhlinta ystävien kesken". Tarina alkaa siten, että nuoret lähtevät illalla ulos. He lähtevät nuorten suosimalle alueelle, jossa he menevät ensimmäiseen kapakkaan ja juovat siellä jotain, tämän jälkeen he menevät toiseen kapakkaan, jossa he juovat jälleen jotain. Näin he kulkevat edelleen "reitillä" kapakasta toiseen. Kapakoiden sulkemisen jälkeen mennään kolmen maissa aamuyöllä vielä diskoon, jossa tanssitaan aamuun asti. Diskosta mennään harvoin suoraan kotiin, vaan tämän jälkeen mennään vielä viimeiselle

paukulle ja tämän jälkeen vielä mahdollisesti juomaan kuppi kahvia ja syömään jotain.

Espanjalaisen juomisen toinen perustarina on nimeltään "Yksityinen humala". Se lähtee kehittymään periaatteessa samalla tavalla kuin "Juhlinta ystävien kesken". Kertoja selittelee illan myöhempiä vaiheita liian kevyellä syömisellä tai muulla juomisesta riippumattomalla seikalla. Kertoja kuvaa juomisen olleen illan mittaan hillitöntä siinä mielessä, että juomari, kertoja tai hänen ystävänsä, tulee yhtäkkiä niin humalaan, että hän ei enää pysy pystyssä. Tämän jälkeen porukan juhlinta ei enää jatku, vaan ystävät alkavat huolehtia humalaisesta. He juottavat hänelle ensin kahvia ja yrittävät saada häntä ryhdistäytymään, niin että hänet voidaan viedä kotiin. Tämän jälkeen he kantavat hänet kotiin. Jos kertoja kuvaa omaa humalakokemustaan, hän kuvaa tarinan lopuksi pahoinvoivaa oloaan kotona yöllä ja seuraavana aamuna.

Suomalaiset juomistarinat jakautuvat siten, että ensimmäistä juomisen perustarinaa "Miesten kesäretkeä" kuvasivat yksinomaan miehet ja toista juomisen perustarinaa "Ravintolailtaa" kuvasivat yksinomaan naiset. Miesten kesäretkellä mukana oli ainoastaan miehiä. Naisten kuvaamaan ravintolailtaan sen sijaan kuului sekä miehiä että naisia. Espanjalaisissa juomistarinoissa vastaavanlaista sukupuolijakoa ei esiintynyt. Miesten ja naisten kertomat tarinat eivät espanjalaisessa aineistossa poikenneet olennaisesti toisistaan. Sekä miehet että naiset kuvasivat sekä "juhlintaa ystävien kanssa" että "yksityistä humalaa". Tarinoissa kuvattiin myös lähes aina sekaporukan juomista. Espanjalaiset tarinat jakautuivat puolestaan sen mukaan, kuvasivatko ne hallittua yhteisöllistä juomista ja juhlintaa vai hallitsematonta yksilöllistä humalakokemusta.

HUMALAN JUONTEITA

Tarina-analyysissä kiinnitettiin huomiota tarinoissa toistuviin juomisen juonteisiin. Näistä osa oli ensisijaisesti humalan juonteita. Huma-

lan juonne on juomistarinalle tyypillinen humalaan liittyvä juonenkulku tai käänne. Suomalaisien ja espanjalaisten humalan juonteiden esittely täydentää kuvaa modernista suomalaisesta ja espanjalaisesta juomisesta ja humalasta.

Suomalaisille juomistarinoille on tyypillistä se, että juomiseen oletetaan itsestään selvästi liittyvän jonkinasteisen humalatilan. Humala tavallaan alkaa siitä hetkestä, jolloin aletaan juoda. Keskeistä on se, että juomari saa haluamansa humalan. Juomien määrä valitaankin sen mukaan, minkäasteisen humalan juomari haluaa. Humalan oikea aste varmistettiin joissain suomalaisten kertomissa tarinoissa myös juomalla ”pohjia”.

Suomalaiset haastateltavat tekivät selvän eron humalan eri vaiheiden välillä. He kuvasivat humalan vaiheita nousu- ja laskuhumalana. Nousu- ja laskuhumalan juonne liittyy keskeisesti erityisesti miesten retkiin, sillä retkien sisäinen jännite rakentuu pitkälti yhteisölliseen nousu- ja laskuhumalan kokemiseen. Suomalainen ihannehumala on jatkuva pieni nousu- humala, jota yritetään ylläpitää:

Tpe 11: — — että se on tietysti, mut se on että se ei yleensä pysy siinä semmosessa määrättyssä tilassa et se yleensä siinä aina muuttuu mutta, jos tosiaan niin, tasasen tappava hyvä fiilinki ettei rupee väsyttään tai ramaseen tai ettei se mee liian pitkälle se humala.

Haastattelija: Jaa?

Tpe 11: Semmonen et ois ikuinen nousuhumala, sanotaan näin [naurahtaa].

Tampere 11/271³ (23-v. mies)

Miesten juomisretkillä humala on miesten keskeinen yhteisöllinen kokemus. Humalan vaiheet koetaan jokseenkin samaan tahtiin. Hu-

malan edetessä miehet uskaltavat avautua ja kertoa toisilleen syvimpiä tuntejaan. Suomalaisien miesten ja naisten juomisen ja humalan välillä on sen sijaan kiulu, joka saattaa kärjistyä parisuhteen sisäiseksi konfliktiksi. Perusasetelma on se, että naisen näkökulmasta mies juo liikaa ja on liian humalassa, ja kääntäen miehen näkökulmasta nainen juo liian vähän ja on liian vähän humalassa. Miehet kokevat naiset oman juomisensa kontrolloijiksi. Tästä syystä miehet juovat mieluummin miesporukassa. Naiset puolestaan juovat mieluiten ravintolassa, jolloin miesten juomisen kontrollointi on ravintolan tehtävänä. Yhteistä juomisen ja humalan rytmiä miehet ja naiset eivät juomistarinoissa löydä.

Miesten ja naisten näkökulma humalaan on myös suomalaisissa tarinoissa erilainen. Vaikka miehet ja naiset kertovat omista henkilökohtaisista humalakokemuksistaan, vain miehet kertovat niistä sisäisen kokijan näkökulmasta. Naiset kertovat humalakokemuksensa ulkoisen tarkkailijan näkökulmasta. Tästä hyviä esimerkkejä ovat miehen ja naisen kertomat penkkaritarinat. Miehen kertoma penkkaritarina on hyväntuulinen omakohtaista kokemusta ja tunnelmaa korostava tarina, kun taas naisen kertoma penkkaritarina on vaivaantuneen tuntuinen ja jopa kielteinen:

Lpr. 3: No en mie tiää ehkä se et siin kaikki oli ja kaikil oli sama juttu että nyt päästää pois täältä, nyt se elämä alkaa. Sit näki niitä ilosia naamoja siel ympäröinsä, sitä tuntu että sitä kuulu sihe joukkoon nii, en mie, se anto semmosen tuntee että nyt on sille onnelline.

Lappeenranta 3/54 (22-v. mies)

Tpe 8: Joo, sitte, ei kaikki ehkä kävelly enää omilla jaloilla sinne, kyllä me päästiin kaikki kuitenkin sisälle [hotelliin] — — Sitte siellä, kierreltiin siellä pitkin, käytäviä ja, toiset oksenti jo ja [naurahtaa], mä en kyllä oksentanu. — — sitte seuraavana aamupäivänä, sitte ku tultiin takasin niin, oli aika hiljasia kyllä.

Tampere 8/115 (21-v. nainen)

Vaikka humala saattaa aiheuttaa miesten ja naisten välisiä konflikteja, humalatilalla oli

³ Haastatteluaineistoon viitataan tekstissä seuraavalla tavalla: ensin mainitaan haastattelun tekopaikka (Tampere, Lappeenranta tai Espanja), tämän jälkeen mainitaan haastattelun numero (esim. 11. Tampereella tehty haastattelu), viimeisenä mainitaan se haastattelun litteraation juokseva rivinnumero, jolta haastattelun sitaatti alkaa (esim. rivi 271). Haastatteluaineisto ja nauhat on tässä muodossa arkistoitu Alkoholitutkimussäätiön tiloihin.

myös positiivisia vaikutuksia miesten ja naisten välisissä suhteissa silloin, kun kyseessä oli parin hakutilanne. Humala oli rohkaistumiskeino yrityksissä lähestyä vastakkaista sukupuolta. Suomalaisissa tarinoissa oli kaksi kuvausta siitä, kun kertoja oli jonkinasteisen humalan siivittämänä onnistunut aloittamaan seurustelusuhteen. Toisessa tapauksessa humalassa ollut kertoja oli nainen ja toisessa mies:

Tpe 7: — — Jos jotain hyvää alkoholista saa sanoo nii, se on, tän nykyisen tyttöystävän oon tavannu ravintolan jonossa ja [naurahtaa], olin sen verran humalassa että sai hyvin heitettyä herjaa siinä, kaks tuntia varrottiin että päästiin sisälle, siinä sitte koko ajan höpisin kaikkee.

Haastattelija: Mikäs niin suosittu ravintola on?

Tpe 7: No se oli Aleks. Me oltiin sinne menossa ja — —

Haastattelija: Kaks tuntii siinä — —?

Tpe 7: Ei muuten mutta [naurahtaa], oli niin koko ajan, vauhti päällä että, juttua tuli, kyllä mä olin aika [naurahtaa], aika lailla humalassa mutta, kesti kuunnella siinä nyt sitte.

Haastattelija: Sä et tätä maininnu kuitenkaan huippuhumalaks?

Tpe 7: No toisaalta se on ilkeetä että [naurahtaa], että toisen tapaa niin että on humalassa, ei sekää nii kivaa oo, oishan se kivaa että, jollain muullaki tapaa sais aikaseks tuttavuuksia ku humalassa.

Haastattelija: Mut sä laskit tän kuitenkin viinan plussapuolelle?

Tpe 7: No, tarvii sanoo että jos en mää olis juonu sen verran nii [naurahtaa], tuskin mä tässä olisin. Että on siinä sellasia vaikutuksia että tulee, tulee niinku juteltua vähän eri tahtii että, ei saa suutaan auki jos menee ravintolaan ihan selvin päin.

Tampere 7/226 (22-v. mies)

Vaikka humala ja erityisesti eritahtinen humala aiheuttaa suomalaisessa juomisen maailmassa jännitteitä erityisesti sukupuolten välille, suurin osa suomalaisista juomistarinoista kuvaa humalaa ja humalakokemuksia myönteisesti. Humalassa on suomalaisten kertojien mukaan hauska olla. Aineistossa on kuitenkin myös kaksi kielteistä humalakuvausta. Ensimmäisessä, naisen kertomassa tarinassa kertoja kuvaa kotihippoja yksiviivaisesti kertomalla, että häneltä meni kotiviinasta ”taju kankaalle”, minkä jälkeen hän ei muista tapahtumista mitään. Toinen, miehen kertoma kertomus kuvaa

tilannetta, jossa kertojalla oli mennä jalat alta, kun hän joi janoonsa olutta kuumalla maantielä.

Humala oli myös espanjalaisille haastateltaville tuttu ilmiö. Espanjalaisille juomistarinoille on tyypillistä humalan selittelyn juonne. Vaikka kertoja itse kertoo, että hän oli tilanteessa erittäin humalassa, ja kuvaa tarkkaan, mitä ja miten hän illan mittaan joi, hän selittää humalatilaansa muilla seikoilla kuin juomisella. Tyypillistä espanjalaisten puheessa on selittää humalaa ruoansulatusongelmilla:

Esp. 9: No joo — — alat juoda — — se riippuu siitä, mitä olet syönyt, ymmärrätkö, minulla oli sinä päivänä — —

Haastattelija: Sinun syntymäpäivänäsi?

Esp. 9: Niin — — minulla oli ollut maha kipeä, ja olin ollut syömättä koko päivän, ja sen jälkeen, yöllä alat juoda ensin jotain, sitten juot jotain toista ja jälleen jotain muuta — — ja syntymäpäivänä juot samppanjaa, juot yhden lasin, toisen, kolmannen, neljännen — — ilman että edes huomaat. Ja sen jälkeen olet ihan — — baf! olet iloisella päällä, sen jälkeen se lyö, minut, minut se löi ihan taju kankaalle, niin että kaadu in sinne, ja siitä lähtien en tajunnut enää mistään mitään. Mutta se johtui siitä, luulen että se johtui siitä, että minulla oli tyhjä vatsa, en ollut syönyt mitään, ja minulle tuli todella paha olo.

Espanja 9/210 (22-v. mies)

Vaikka espanjalainen kertoja selittelee humalatumistaan, hän kuvaa tarinassaan humalatilaansa erittäin tarkasti. Espanjalaiset eivät kuitenkaan koskaan kuvaa humalatuntemuksiaan suomalaiseen tapaan nousu- ja laskuhumalan tuntemuksina. Espanjalaiset kertojat kuvaavat sen sijaan suorapuheisesti humalan fyysisiä vaikutuksia ja seurauksia. Usein kuvataan humalatilaan liittyvää pyörivää tunnetta, samoin kuin humalasta seurannutta pahoinvointia. Vastaavanlaisia yksityiskohtaisia fyysisiä humalakuvauksia ei suomalaisissa haastatteluissa esiintynyt:

Esp. 6: No, minulla särki päätä ja buf! oksensin [nauraa] ja kun menin pitkälleni, oli kuin kaikki ympärilläni olisi liikkunut, aivan kuin ihmiset liikkusivat, mutta se olinkin minä siinä sängyssä joka tuntui pyörivän [nauraa], se oli päinvastoin, eikä sitten

Yleensä espanjalaiset haastateltavat kertoivat avoimesti omista henkilökohtaisista humalakokemuksistaan. Kaksi espanjalaista naiskertojaa ei kuitenkaan kertonut itseään kuvaavaa humalakertomusta vaan ystävätärtään koskevan. Toinen näistä tarinoista oli luonteeltaan hyvin positiivinen. Tarinan päähenkilö oli kertojan mukaan hyvin vetäytyväinen, hiljainen ja ujo tyttö. Kerran kertojan ollessa tytön kanssa ulkona tämä alkoi juoda runsaasti. Kertoja mainitsee vielä erikseen, että tyttö joi tyypillisesti miehen juomaa viskiä, johon hän ei ollut tottunut. Tämän seurauksena ystävätär tuli voimakkaaseen humalaan. Kertojan mukaan ystävätär oli kuitenkin tällöin onnellisempi ja tyytyväisempi kuin koskaan. Vahvistaakseen kertomustaan kertoja vielä lisää, että hän oli kysynyt ystävätäreltään, milloin tällä oli ollut todella hauskaa. Tähän ystävätär oli vastannut, että hänellä oli ollut hauskinda juuri sillä kerralla, kun hän joi itsensä todella humalaan. Kertoja mainitsee myös odottaneensa, että ystävätär joskus joisi uudestaan itsensä sellaiseen humalaan. Näin ei kuitenkaan ollut tapahtunut. Toinen ystävättären humalaa kuvaava tarina oli vähäeleisempi. Kertojan mukaan ystävätär joi hullun lailla ja alkoi sitten itkeä. Tähän ystävät reagoivat viemällä tytön kotiin. Kotimatalla he juottivat tälle kahvilassa kahvia, niin että tyttö piristyi si vähän ennen kotiin menoa.

Juomisen oppiminen ja humalajuomisen talttumisen ovat keskeinen juonne espanjalaisissa juomistarinoissa, erityisesti naisten kertomisissa. Hyvin selvästi juomisen oppiminen ja juomisen talttumisen tulevat ilmi tarinassa, joka kuvaa naiskertojan nykyisen ystävysporukan juomisen kehitystä. Kertoja liikkui ensin tyttöporukassa. Tyttöporukka alkoi liikkua poika-
porukan kanssa. Pojat kuitenkin joivat kertojan mukaan liikaa, mistä seurasi porukan sisäistä nahistelua. Lopulta poikien juominen alkoi tasaantua, ja kertoja toteaaakin tilanteesta: ” — me arvioimme kaikki uudestaan juomistamme — ” (Espanja 12/157).

Humalaa ei espanjalaisten nuorten aikuisten mukaan voi välttää, mutta sen voi hallita. Humalalla on espanjalaisille nuorille aikuisille myös kulttuurinen erityismerkitys. Se on heidän oman sukupolvensa juomakulttuurin merkki, tapa erottua heidän vanhempiansa juomakulttuurista. Haastateltavat kertoivat, että heidän vanhempansa ”lähtivät ulos”, kun taas he itse ”lähtevät juomaan”.

SUOMALAINEN JA ESPANJALAINEN HUMALA

Kahden kulttuurin vertailu on asettanut uuteen valoon kuvan sekä suomalaisesta että espanjalaisesta juomisesta ja humalasta. Tutkimus on paljastanut, että moderni suomalainen ja espanjalainen juomakulttuuri ovat osittain yllättävän lähellä toisiaan. Juominen ja alkoholi-
juomat ovat kummassakin juomakulttuurissa itsestään selvä osa nuorten aikuisten maailmaa. Humalakokemuksilla on myös melko keskeinen rooli sekä suomalaisten että espanjalaisten nuorten aikuisten juomakulttuurissa. Kumpaankin juomakulttuuriin liittyy sekä juomisen hallintaa että sen hillittömyyttä.

Suomalainen ja espanjalainen humala ovat kuitenkin erilaisia. Suomalaista humalaa leimaavat voimakkaat sukupuolten väliset jännitteet. Espanjalaista humalaa leimaavat puolestaan sukupolvien väliset jännitteet. Humalakokemusten yhteisöllisyys on erilaista suomalaisessa ja espanjalaisessa juomakulttuurissa. Suomalaiset juomarit, erityisesti miesporukat, pyrkivät humalan yhteisölliseen kokemiseen, nousu- ja laskuhumalan jakamiseen. Espanjassa humalakokemukset olivat puolestaan yksilöllisiä irtiottoja ystäväpiirin juomisen ja juhlinnan yhteisöllisyydestä.

Tutkimuksen havainnot espanjalaisesta modernista juomakulttuurista antavat aihetta tarkistaa viinimaiden juomakulttuureja koskevia käsityksiä. Kuva aterioihin kietoutuneesta hyllytyä alkoholin käytöstä on Espanjan suhteen vanhentunut. Nuorten aikuisten juominen on siirtynyt perheen parista ja ruokapöydästä ulos

kapakoihin ystävien pariin.

Espanjalaista juomista vasten myös suomalaisen juominen ja humala asettuvat uuteen valoon. Suomalaisen miesten ja naisten välisen suhteen jännitteisyys on tässä tutkimuksessa noussut korostetusti esille. Suomalaiset miehet ja naiset juovat eri maailmoissa. Suomalaisen

miesten ja naisten juomisen ja humalan erillisyyttä asettaa kyseenalaiseksi stereotyyppisen kuvan suomalaisesta juomisesta ja humalasta. Voidaanko suomalaisen miesten ja naisten kohdalla puhua samasta suomalaisesta juomisesta ja humalasta, kun heidän juomisen maailmansa ovat niin kaukana toisistaan?

KIRJALLISUUS

Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka: Suomalainen humala valkokankaalla — suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 17 (1980): 4, 257–270

Marcus, George E. & Cushman, Dick: *Ethnographies as texts*. The Annual Review of Anthropology 11 (1982), 25–69

Moliner, Maria: *Diccionario de uso del Español*. Reimpresión. Madrid: Editorial Gredos, 1983

Mäkelä, Klaus & Virtanen, Matti: Kauppaoppilaiden suomalainen humala. *Alkoholipolitiikka* 52 (1987): 4, 162–172

Paakkanen, Pirjo: Suomalaisen viinapään jäljillä — alkoholi suomalaisessa kaunokirjallisuudessa vuosina 1911–12 ja 1972. *Sosiologia* 20 (1983): 1, 89–101

Pyörälä, Eeva: Nuorten aikuisten juomakulttuuri Suomessa ja Espanjassa. Tutkimuslause n:o 183. Helsinki: Alkoholipoliittinen tutkimuslaitos, 1991

Viikari, Auli: Seitsemän veljestä ja suomalainen humala. S. 34–40. Teoksessa: Pullon henki, mären sukupolven tervehdys tohtori Pekka Sulkuselle. Moniste 1980.

ENGLISH SUMMARY

Eeva Pyörälä: Finnish and Spanish drunkenness among commercial college students (Kauppaoppilaiden suomalainen ja espanjalainen humala)

This article compares drinking cultures among young adults in Finland and Spain. The main purpose is to reassess the role of drunkenness in modern Finnish and Spanish drinking cultures. The data of this study consist of qualitative interviews made among commercial college students in Finland and Spain. Two different approaches were used to analyze the data: vocabulary analysis and story analysis.

The vocabulary analysis gave micro level insight into the way drunkenness is described in Finland and Spain. The frequency of references to drunkenness was the same among Finnish and Spanish young adults. Thus drunkenness was a phenomenon familiar to both Finnish and Spanish young adults. The majority of the Spanish expressions referring to drunkenness were, however, quite mild and indirect without special definition of the state or stage of drunkenness, whereas the majority of Finnish expressions were straight-forward.

The analysis of the drinking stories gave insight into the interviewees' personal experiences of drinking and drunkenness. Combining the commonly appearing lines of arguments in the Finnish and the

Spanish drinking stories, two "basic" stories about Finnish and Spanish drinking were constructed. The basic stories about Finnish drinking were entitled "A summer excursion among men" and "An evening at a restaurant". The basic stories about Spanish drinking were entitled "A feast with friends" and "An individual bout of drunkenness".

Analysis of the data showed that the contrast between the Finnish and the Spanish drinking cultures was not as clear as had originally been supposed. Young adults in both Finland and Spain had personal experience of drunkenness, and drunkenness played a relatively important role in both drinking cultures. There were, however, interesting differences between modern Finnish and Spanish drunkenness. Finnish drunkenness was characterized by a sharp distinction between the male and female world of drinking and drunkenness, whereas Spanish drunkenness was characterized by a generation gap. Finnish drunkenness, especially drunkenness among men, was also described as a social experience during which different stages of drunkenness were encountered, while in Spain drunkenness was described as an individual experience, an escape from the strong cohesion of the drinking group.